PATVIRTINTA
Lietuvos banko Priežiūros tarnybos direktoriaus
2013 m. vasario 26 d. sprendimu Nr. 241-42

POZICIJA
DĖL LIETUVOS RESPUBLIKOS TRANSPORTO PRIEMONIŲ VALDYTOJŲ CIVILINĖS ATSAKOMYBĖS PRIVALOMOJO DRAUDIMO SUTARČIŲ SĄLYGŲ

Lietuvos banko Priežiūros tarnyba (toliau – Priežiūros tarnyba) pastebėjo, kad pasitaiko atvejų, kai į transporto priemonių valdytojų civilinės atsakomybės privalomojo draudimo sutartis įtraukiamos sąlygos, kuriomis nustatomi apribojimai tam tikrų kategorijų asmenims. Sutartyse nurodoma, jog transporto priemonių nevairuos tam tikrų požymių (pavyzdžiui, vairavimo stažo ar amžiaus) neatitinkantys asmenys. Šių sąlygų nesilaikymas traktuojamas kaip transporto priemonės savininko (draudėjo) pareigos pranešti apie rizikos pasikeitimą nesilaikymas, todėl atsakingas draudikas įgyja teisę pareikšti draudėjui reikalavimą grąžinti dalį nukentėjusiam trečiajam asmeniui išmokėtos draudimo išmokos. Manydama, kad tokia praktika neatitinka nacionalinių ir Europos Sąjungos teisės aktų reikalavimų, Priežiūros tarnyba pateikia savo poziciją šiuo klausimu.

Šia pozicija Priežiūros tarnyba, vadovaudamasi Lietuvos Respublikos Lietuvos banko įstatymo 42 straipsnio 4 dalimi, taip pat būdama vartotojų ir draudikų ginčus nagrinėti įgaliota valstybės institucija, siekia pateikti savo vertinimą minėtu klausimu ir tokiu būdu padėti asmenims išvengti galimų ginčų. Priežiūros tarnyba pažymi, kad ši pozicija negali būti vertinama kaip oficialus teisės aktų aiškinimas. Be to, kadangi Priežiūros tarnyba atitinkamus sprendimus priima atsižvelgdama į konkrečių faktinių aplinkybių visumą, ši pozicija taip pat negali būti vertinama kaip Priežiūros tarnybos sprendimas konkrečiu atveju.

Transporto priemonių valdytojų civilinės atsakomybės privalomojo draudimo veiklą Lietuvoje reglamentuoja Lietuvos Respublikos transporto priemonių valdytojų civilinės atsakomybės privalomojo draudimo įstatymas (toliau – TPVCAPD įstatymas). Šiuo įstatymu yra perkelti Europos Sąjungos teisės aktai, reglamentuojantys transporto priemonių valdytojų civilinės atsakomybės privalomąjį draudimą (Lietuvos Respublikos transporto priemonių valdytojų civilinės atsakomybės privalomojo draudimo įstatymo priedas). 2009 m. rugsėjo 16 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos 2009/103/EB dėl motorinių transporto priemonių valdytojų civilinės atsakomybės draudimo ir privalomojo tokios atsakomybės draudimo patikrinimo (kodifikuota redakcija) (toliau – Direktyva) 14 straipsnyje nustatyta, kad valstybės narės imasi visų priemonių, būtinų užtikrinti, kad visos transporto priemonių valdytojų civilinės atsakomybės privalomojo draudimo sutartys vienkartinės įmokos pagrindu ir visą sutarties terminą galiotų visoje Bendrijos teritorijoje ir tos pačios vienkartinės įmokos pagrindu užtikrintų kiekvienoje valstybėje narėje tokią draudimo apsaugą, kurios reikalaujama pagal tos valstybės teisės aktus.

Analogiškos nuostatos įtvirtintos TPVCAPD įstatyme: įprastinė ir pasienio draudimo sutartys, sumokėjus vieną (bendrą) draudimo įmoką, suteikia kiekvienoje Europos Sąjungos valstybėje narėje tokią draudimo apsaugą, kokios reikalauja tos Europos Sąjungos valstybės narės transporto priemonių valdytojų civilinės atsakomybės privalomąjį draudimą reglamentuojantys teisės aktai (TPVCAPD įstatymo 10 straipsnio 1 dalis).

Lietuvoje transporto priemonių valdytojų civilinės atsakomybės privalomojo draudimo apimtis nustatyta TPVCAPD įstatyme. Šio įstatymo 3 straipsnio 2 dalyje nurodyta, kad transporto priemonių valdytojų civilinės atsakomybės privalomojo draudimo sutartimi apdraudžiama draudimo sutartyje ar (ir) transporto priemonių valdytojų civilinės atsakomybės privalomojo draudimo liudijime nurodyta transporto priemonę naudojančių valdytojų civilinė atsakomybė dėl žalos padarymo. To paties įstatymo 2 straipsnio 17 dalyje paaiškinta, kad valdytoju laikomas asmuo, nuosavybės, patikėjimo, nuomos, panaudos ar kitokiu teisėtu pagrindu valdantis ir (ar) naudojantis

transporto priemonę. Transporto priemonės valdytoju taip pat laikomas fizinis asmuo, kuris tiek teisėtai, tiek neteisėtai vairuoja transporto priemonę. Taigi, pagal TPVCAPD įstatymą, transporto priemonių valdytojų civilinės atsakomybės privalomojo draudimo sutartimi vienos įmokos pagrindu suteikiama draudimo apsauga visiems transporto priemonę vairuosiantiems asmenims.

Pažymėtina, kad tiek Direktyvoje, tiek TPVCAPD įstatyme nurodyta, kad draudimo apsauga, tokia, kokios reikalaujama pagal tos valstybės teisės aktus, privalo būti suteikta vienos (bendros) draudimo įmokos pagrindu. Vadinasi, sudarydamas draudimo sutartį, draudikas privalo apskaičiuoti draudimo įmoką pagal tai, kokia draudimo apsauga numatyta TPVCAPD įstatyme, t. y. įvertinęs visą prisiimamos rizikos apimtį. Atkreiptinas dėmesys į tai, kad, pagal Lietuvos Respublikos civilinio kodekso 6.1010 straipsnio 1 dalį, draudimo rizika laikoma padidėjusia tuomet, kai atsiranda ar pasikeičia draudimo sutartyje aptartos aplinkybės, apie kurių egzistavimą draudimo sutarties sudarymo metu draudikas nežinojo ir apie kurias draudėjas privalo pranešti draudikui tuoj pat, kai apie tokius pasikeitimus sužinojo. Tame pačiame straipsnyje numatyta draudiko teisė reikalauti sumokėti papildomą draudimo įmoką, jeigu draudimo rizika padidėja. Taigi, jeigu transporto priemonių valdytojų civilinės atsakomybės privalomojo draudimo sutarties šalys susitaria laikyti tam tikros kategorijos asmenų vairavimą riziką padidinančia aplinkybe, apie kurią reikia papildomai pranešti, draudikas turėtų teisę nustatyti vieną draudimo įmoką, mokamą už draudimo apsaugą tuo atveju, jeigu transporto priemonės tos kategorijos asmenys nevairuos, ir papildomą draudimo įmoką tuo atveju, jeigu tos kategorijos asmenys ją vairuos. Manytina, kad toks susitarimas neatitinka minėto reikalavimo draudikui suteikti draudimo apsaugą tokią, kokia numatyta TPVCAPD įstatyme vienos (bendros) draudimo įmokos pagrindu.

Pabrėžtina, jog nagrinėjamu atveju nekvestionuojama, ar asmenų, nesančių tam tikro amžiaus, neturinčių atitinkamos vairavimo patirties ar pasižyminčių (nepasižyminčių) kitomis draudiko nustatytomis savybėmis, vairavimas yra rizikingesnis transporto priemonių valdytojų civilinės atsakomybės privalomojo draudimo aspektu. Tačiau, atsižvelgiant į nacionalinį ir Europos Sąjungos teisinį reguliavimą, draudikas visą draudimo rizikos mastą turi įvertinti prieš sudarydamas draudimo sutartį[1]. Draudėjo ir draudiko susitarimas apriboti (sumažinti) draudiko prisiimamą draudimo riziką šiuo atveju prilygintinas draudimo apsaugos siaurinimui. Toks susitarimas neatitinka TPVCAPD įstatymo ir Europos Sąjungos teisės aktų, reglamentuojančių transporto priemonių valdytojų civilinės atsakomybės privalomąjį draudimą, o jo nesilaikymo pagrindu reiškiami atgręžtiniai reikalavimai draudėjui laikytini neturinčiais teisinio pagrindo.

[1] Šiame kontekste pažymėtina, kad draudimo sutartis yra dvišalė sutartis. Sutartyje nustatytas teises įgyja ir įsipareigojimus prisiima ne tik draudikas, bet ir asmuo, draudžiantis savo turtinius interesus. Draudėjas privalo suteikti draudikui visą žinomą informaciją apie aplinkybes, galinčias turėti esminės įtakos draudžiamojo įvykio atsitikimo tikimybei ir šio įvykio galimų nuostolių dydžiui (draudimo rizikai), jeigu tos aplinkybės nėra ir neturi būti žinomos draudikui (Lietuvos Respublikos civilinio kodekso 6.993 straipsnio 1 dalis). Taigi, sudarydamas transporto priemonių valdytojų civilinės atsakomybės privalomojo draudimo sutartį, draudėjas privalo būti sąžiningas ir atskleisti draudikui visą informaciją apie potencialius transporto priemonės valdytojus bei kitas aplinkybes, reikšmingas draudimo rizikos įvertinimui.